

му розвитку, не захлиналось у вирі політичних протистоянь та штучних бізнес-конфліктів, прямувало свідомо і виважено обраним шляхом. І це є чи не найголовнішим завданням міської влади. А для цього вкрай важливо залучати перш за все відповідних фахівців і експертів, а в перспективі – більш широкі верстви городян, до розгляду і розв'язання нагальних питань у сфері містобудування, забезпечувати прозорість процесів розробки і здійснення містобудівної політики.

1.Бабаєв В.М. Сучасні управлінські інструменти планування розвитку міських територій // Теорія і практика управління соціальними системами: Щокварт. наук.-практ. журн. – Харків: НТУ «ХП». – 2007. – №4. – С.34-44.

2.Бабаєв В.М. Управління міським господарством: теоретичні та прикладні аспекти. – Харків: Вид-во ХРІДУ НАДУ «Магістр», 2004. – 204 с.

3.Харків-350. Історія, сучасність, стратегія розвитку: Іст.-екон. огляд / В.Н.Майорченко, В.М.Бабаєв, Л.М.Шутенко та ін.; За заг. ред. В.Н.Майорченка. – Харків: Золоті сторінки, 2004. – 320 с.

Отримано 14.05.2008

УДК 56.0509 (2) 25

С.Л.ШУЛЬЦ, канд. екон. наук

Інститут регіональних досліджень НАН України, м.Київ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІСЬКОЇ МЕРЕЖІ УКРАЇНИ

Акцентується увага на проблемах розвитку міських поселень України різного рівня. Аналізуються основні показники розвитку міст Львівської області, визначено вектори формування національної міської мережі.

Сьогодні в українських містах, як і в інших країнах світу, сконцентрована найбільша частка виробничого, фінансово-економічного, соціально-інфраструктурного, соціокультурного і трудового потенціалу країни. Відповідно, дослідження особливостей розвитку міських систем і системи управління ними охоплюють широкий спектр питань і, одночасно, інтегрують знання різних сфер суспільного життя. За умов запровадження системи муніципального управління в Україні, що передбачає надання місцевій владі сукупності повноважень щодо використання майнових, фінансових та організаційних ресурсів міст їх можна розглядати як відносно самодостатні суб'єкти господарювання. Враховуючи це і зважаючи на активні зміни економічної, соціальної і територіальної структури міст, сучасний етап розвитку міських систем та формування міської мережі можна вважати початком нового циклу. Тому проблематика міського розвитку та регулювання процесами життєзабезпечення міських громад продовжує перебувати у полі зору науковців.

Різні аспекти розвитку міських систем досить широко представлені у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених: економістів, географів, істориків, соціологів і містобудівельників [1-4].

Слід зазначити, що при високому рівні інваріантності системи розселення рівень урбанізації території України не є стабільним (рис.1). Нетривалу низхідну тенденцію, що мала місце з 2001 по 2003 рр., змінила висхідна. Причиною цього є демографічна криза в Україні та зростання зовнішньої міграції міського населення.

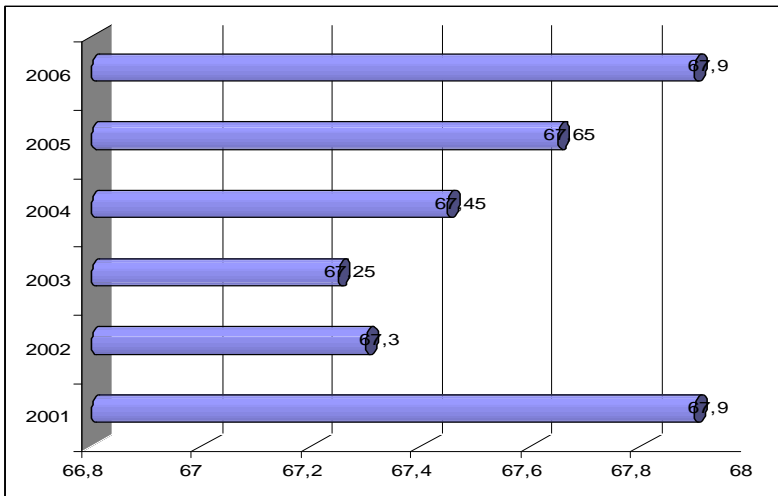

Рис.1 – Динаміка рівня урбанізації території України протягом 2001-2006 рр.

Одним із стратегічних пріоритетів розвитку України та її економіки є формування збалансованої міської мережі. В цьому контексті Україна має відмовитися від екстенсивної моделі урбанізації. З іншого боку, залучення України до процесів глобалізації, формування постіндустріальних сегментів в українській економіці передбачає безумовну монополію міст-мільйонників як центрів базування та розвитку науки та технологій. Шанс стати платформою для розвитку нових високотехнологічних компаній мають отримати не лише міста-мільйонери, але й інші обласні центри, які здатні запропонувати інвестиційно привабливий клімат та відповідний рівень розвитку інфраструктури та якості робочої сили [1, с.28].

В Україні сьогодні виділяється декілька потужних економічних центрів (Дніпропетровськ, Київ, Харків, Львів, Донецьк, Одеса). Вка-

зані міста можна вважати “національними центрами”. Інші регіональні центри, хоча і є адміністративними центрами регіонів, за рівнем економічного розвитку та вагомістю впливу на економіку країни не можуть бути віднесені до рівня національних центрів. Тому, перспективи подальшого розвитку міської мережі в Україні пов’язані з економічним зміцненням решти обласних центрів, розташованих по каркасних осях між вже сформованими сьогодні національними центрами.

В умовах посилення децентралізації влади, зростання рівня демократизації суспільства важливими економічними агентами мають стати «регіональні столиці». Це потребує активізації процесу набуття регіональними центрами метрополісних функцій, тобто виконання, насамперед, національними центрами інтернаціональних економічних функцій [2, с.6]. Не тільки столиця країни – м.Київ, як представник монометрополісної системи ще радянської доби, а й решта регіональних центрів країни повинні стати точками економічного зростання. Якщо великі міста виконують по відношенню до всієї території регіонів роль генератора інноваційно-інвестиційного розвитку, то малі міста, одночасно перебуваючи в зоні впливу великих міст, створюватимуть свою зону впливу на оточуючі території, зокрема сільські.

Малі та середні міста поряд з великими і середніми містами виступають опорними точками економічного простору України. Відомо, що внаслідок ринкової трансформації української економіки, малі міста боляче відреагували на зміни, що відбулись. Це проявилось у руйнуванні виробничої структури, падінні рівня життя їх мешканців, що стало основною мотивацією українських заробітчанських міграцій і, відповідно, призвело до зниження ролі малих міст в економіці країни та її регіонів. Незважаючи на здійснені державою кроки щодо покращення ситуації у малих містах, залишаються невирішеними такі основні соціально-економічні проблеми: слабка фінансово-матеріальна база малих міст, що перешкоджає не тільки нормальній життєдіяльності міста, а й реалізації цільових проектів та програм; недостатній рівень розвитку інфраструктури; потреба у покращенні благоустрою міст та збереженні історико-культурної та архітектурної спадщини; низький рівень зайнятості та життя населення.

На прикладі Львівської області проаналізуємо відмінності, що існують між містами обласного значення за показником валового міського продукту (ВМП), який відображає сумарне виробництво всіх товарів та послуг, які виробляються у містах [3].

Як видно з даних на рис.2, відмінності міст Львівської області за показником ВМП значні. Домінуючу позицію займає м.Дрогобич, яке

займає лідируючі позиції за показниками виробництва промислової продукції та обсягами будівельних робіт. Дещо іншу картину спостерігаємо за показником обсягів інвестицій в основний капітал, що зумовлено значними капіталовкладеннями у розбудову туристично-рекреаційної інфраструктури м.Трускавця.

Отримані результати підтверджують наявність значної диференціації у рівнях розвитку міст регіону, що, безумовно, відображається на рівні життя їх населення.

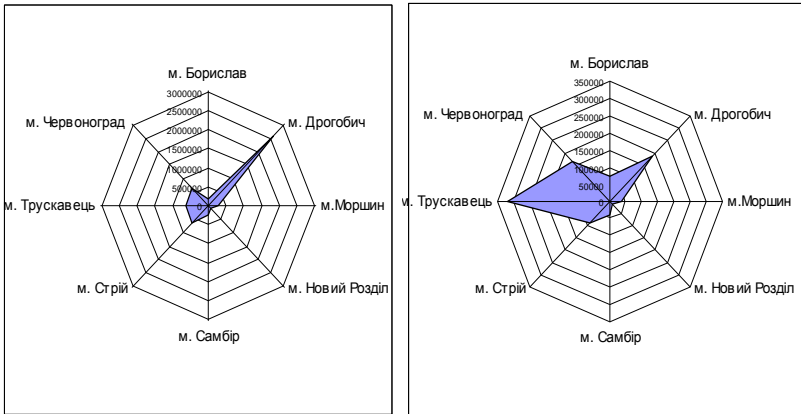

Рис.2 – Валовий міський продукт міст обласного значення Львівської області та обсяги інвестицій в основний капітал

Аналіз динаміки виробництва промислової продукції засвідчує нестабільність тенденцій і втрату промислового потенціалу більшості міст регіону (рис.3).

Зазначимо також, що на формування міської мережі в Україні впливають відносини «центр - периферія». Порівняльний аналіз показників соціально-економічного розвитку регіональних центрів та регіонів свідчить, що адміністративні центри економічно домінують на території регіонів. Вони формують 40-70% валового регіонального продукту відповідного регіону, а зростання економічних показників суттєво випереджає зростання аналогічних показників на решті території регіонів [2, 85]. Аналіз явища периферійності дозволяє зробити наступні висновки: тенденція домінування регіональних центрів характерна для всіх регіонів; диференціація розвитку самих регіональних центрів визначає ступінь міжрегіональної диференціації в цілому; якщо від параметрів економічного розвитку регіонів відняти параметри розвитку регіональних центрів, то значення соціальних економіч-

них показників розвитку решти територій відрізнятимуться менше; регіональні центри можна вважати осередками формування середнього класу, оскільки саме в них сконцентровано населення з вищим рівнем доходів та освіченості [4, с.107] .

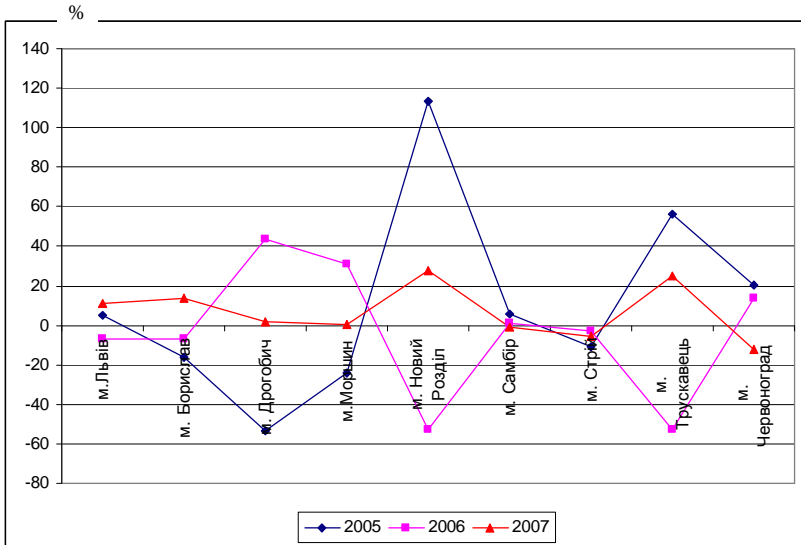

Рис.3 – Динаміка обсягів промислової продукції у містах Львівської області за період 2004-2007 рр.

Таким чином, формування національної міської мережі відбувається в умовах посилення просторової конкуренції, недовикористання наявного потенціалу та значної диференціації за рівнем економічного розвитку. За цих умов Україна потребує цілеспрямованої, орієнтованої на міста національної політики (національної політики розвитку міської мережі), метою якої повинно стати відтворення балансу в національній ієрархічній системі міст, а саме перетворення великих міст через зростання їх економічного потенціалу у центри національного та між-національного розвитку; зміцнення регіональних центрів як осередків економічного розвитку регіонів; зростання ролі середніх і малих міст у внутрішньорегіональному просторі.

І.Шульц С.Л., Клим Н.М. Пріоритети розвитку міської мережі в умовах формування єдиного економічного простору України // Матеріали междунар. науч.-практ. конф. «Стратегия развития Украины в глобальной среде». – Симферополь: Изд. центр Крымского ин-та бизнеса, 2007. – С.27-30.

2.Маршан П., Самсон И. Метрополисы и экономическое развитие России // Вопросы экономики. – 2004. – №1. – С.4-18.

3.Соловьев Ю.Л., Цибульский В.Р. Критерии устойчивого развития региональной сети городов // Налоги. Инвестиции. Капитал. – 2005. – №1-3 // <http://nic.pirit.info/200504/189.htm>.

4.Сторонянська І.З., Шульдц С.Л. Міжрегіональна інтеграція в Україні. – Львів: Арал, 2007. – 292 с.

Отримано 14.05.2008

УДК 332.02 : 332.14

В.Т.СЕМЕНОВ, професор, З.В.ГОНЧАРОВА

Харківська національна академія міського господарства

МОНІТОРИНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ РЕАЛІЗАЦІЄЮ ПРОГРАМ У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Розглядаються особливості процесу розробки програм у сфері житлово-комунального господарства міст Харківської області, інших регіонів України та моніторинг як необхідний та ефективний механізм їх реалізації.

Одним із актуальних питань на сьогоднішній день є ефективне управління вагомою частиною міського господарства – житлово-комунальним господарством (ЖКГ). Від якості управління залежить рівень розвитку та стану ЖКГ, що в свою чергу, впливає на якість життя населення та розвиток регіону в цілому.

Аналіз зарубіжного досвіду, теоретичних розробок у даній сфері свідчить про те, що сценарій, за яким проходитиме реформування й розвиток ЖКГ для кожної країни, індивідуальний і відрізняється специфікою розвитку кожного регіону.

У розробці найважливіших документів щодо забезпечення життєдіяльності Харківської області в цілому та міст інших регіонів України активну участь приймає науковий колектив «Центру Мегаполіс» на базі Харківської національної академії міського господарства (ХНАМГ) [1]. «Центр Мегаполіс» – науково-освітній та виробничий центр основною метою діяльності якого є сприяти сталому соціально-економічному розвитку регіону, його наукового та культурного потенціалу, а також консолідації зусиль усіх жителів Харківщини. Специфічною задачею Центру є налагодження трансферу технологій, ноу-хау та інформації в сфері інженерної інфраструктури та удосконалення управління містобудівним розвитком. Однією із численних функцій Центру є управління науковими дослідженнями ХНАМГ. Останнім часом замість терміну «управління науковими дослідженнями» вжи-